

<https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.02>

УДК 159.9

ORCID 0000-0002-0804-6607

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Володимир Г. Бережний,

*Аспірант кафедри психології і соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: v.berezhnyi31@gmail.com*

Актуальність дослідження: вбачається у необхідності вивчення інтегральної професійної компетентності соціономів, яка враховує усі особливості, функції, професійно важливі якості та здатності, що забезпечують ефективність та успішність їх професійної діяльності.

Мета дослідження: розробити концептуальну модель професійної компетентності фахівця соціономічного профілю та описати її психологічні складові.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукових літературних джерел, узагальнення теоретичних даних з проблеми професійної компетентності фахівця соціономічного профілю).

Результати дослідження: у статті представлені результати теоретичного аналізу проблеми професійної компетентності фахівця соціономічного профілю, представлено зміст та основні функції професії соціономічного профілю, подано теоретичну модель професійної компетентності фахівця соціономічного профілю.

Висновки: Теоретичний аналіз проблеми професійної компетентності фахівця соціономічного профілю дозволив визначити основні функції та зміст професійної діяльності, а саме: спрямованість праці на соціальну взаємодію, включеність соціономіста у соціальні стосунки та необхідність постійного спілкування з людьми, оцінки соціальних об'єктів, а також надання

соціальної допомоги різного роду (підтримки, супроводу, корекції, організації та управління тощо).

Структура професійної компетентності фахівця соціономічного профілю представлена п'ятьма компонентами: емоційним (якості та здатності емоційного інтелекту та емоційної креативності), соціальним (соціально-інтелектуальні здатності, соціальна креативність та організаційні здатності), комунікативним (діалогічність, альтруїзм та комунікативні вміння), діяльним (проєкті вміння та якості рольової компетентності) та акмеологічним (екзистенцій на словеність, потреба у самоактуалізації та духовний інтелект).

Ключові слова: професійна компетентність, соціономічний профіль професійної діяльності, професійні функції фахівця соціономічного профілю, теоретична модель професійної компетентності.

THEORETICAL MODEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SOCIONOMIC PROFILE

Vologomyr H. Berezhnyi,

graduate student of Department of Psychology and Social Work,

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

E-mail: v.bereznyi31@gmail.com

Relevance of the study: it is seen in the need to study the integrated professional competence of socionomists, which takes into account all the features, functions, professionally important qualities and abilities that ensure the effectiveness and success of their professional activities. The purpose of the study: to develop a conceptual model of professional competence of a socionomic specialist and describe its psychological components.

Methodology: theoretical (analysis of scientific literature sources, generalization of theoretical data on the problem of professional competence of a socionomic specialist).

Results: the article presents the results of theoretical analysis of the problem of professional competence of a socionomic specialist, presents the content and main functions of socionomic professions, presents a theoretical model of professional competence of a socionomic specialist.

Conclusions: Theoretical analysis of the problem of professional competence of a socionomic specialist allowed to determine the main

functions and content of professional activity, namely: the focus of work on social interaction, inclusion of the sociologist in social relations and the need for constant communication with people, assessment of social facilities and social assistance of various kinds (support, support, correction, organization and management, etc.). The structure of professional competence of a socio-economic specialist is represented by five components: emotional (qualities and abilities of emotional intelligence and emotional creativity), social (socio-intellectual abilities, social creativity and organizational abilities), communicative (dialogic, altruistic and communicative skills), activity projects of skills and qualities of role competence) and acmeological (existences for fullness, the need for self-actualization and spiritual intelligence).

Keywords: *professional competence, socio-economic profile of professional activity, professional functions of a socio-economic profile specialist, theoretical model of professional competence.*

Вступ. Професіоналізм фахівця-соціолога передбачає високий рівень розвитку його професійної компетентності та професійно важливих якостей особистості, що обумовлює високу ефективність у професійній діяльності у системі «людина – людина». Утім, проблема змісту, складових та психологічних параметрів для оцінки професійної компетентності фахівця соціологічного профілю залишається маловивченою проблемою у психології. Так, у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях представлено окремі напрями вивчення комунікативної (Н. Рабецька), емоційної (В. Борисенко, В. Зарицька), акмеологічної (І. Анненкова, В. Гладкова), полікультурної (О. Біда, В. Дзямко, Н. Маринець), громадянської (Ю. Борець) та інших видів компетентності фахівця соціологічного профілю, проте маловивченим залишається питання про вивчення інтегральної професійної компетентності соціологів, яка враховує усі особливості, функції, професійно важливі якості та здатності, що забезпечують ефективність та успішність їх професійної діяльності.

Мета дослідження – розробити концептуальну модель професійної компетентності фахівця соціологічного профілю та описати її психологічні складові.

Результати. З метою визначення сутності та структури професійної компетентності фахівця соціономічного профілю необхідно передусім схарактеризувати зміст та сутнісні характеристики професійної діяльності соціономічного фаху загалом. У класифікації професій, запропонованій Є.О. Климовим, до групи соціономічних професій (Климов, 1996: 234) відносять пов'язані з: вихованням, навчанням людей (вихователь, учитель); медичним обслуговуванням (лікар, фельдшер, медсестра,); побутовим обслуговуванням (продавець, перукар, офіціант); інформаційним обслуговуванням (бібліотекар, екскурсовод); захистом суспільства і держави (юрист, міліціонер, інспектор, військовослужбовець). До цієї групи також можна віднести допомагаючі професії, зокрема професію психолога.

І. Андреева вказує, що професії соціономічного напрямку ґрунтуються, передусім, на *соціальній взаємодії* учасників професійної діяльності, зокрема на соціальній організації, соціальному управлінні, соціальному розвитку, соціальній підтримці і допомозі, корекції соціальних зв'язків і формуванні соціально виправданих зв'язків у процесі професійної (суб'єкт-об'єктної) взаємодії на всіх рівнях (Андреева, 2012). Автор визначає такі рівні соціальної взаємодії фахівців, за якими: 1) людина-людина; 2) людина-соціальна група; 3) людина-суспільство (держава); 4) соціальна група-соціальна група; 5) соціальна група-суспільство (держава).

Як зазначає Ю.В. Борець (2016), оскільки предметом професійної діяльності фахівця соціономічного профілю виступає соціальна взаємодія, то змістом його праці є різні аспекти її відтворення в суспільстві. В.В. Болучевська (2010) базовою характеристикою допомагаючих (соціономічних) професій називає *просоціальну активність*, спрямовану на досягнення гуманістичних та суспільних ідеалів благополуччя, здоров'я, високої якості життя, всебічного розвитку особистості. Отже, сутнісною ознакою професійної діяльності фахівця соціономічного профілю є залученість до соціальної взаємодії та його просоціальна активність.

Діяльність фахівців соціономічних професій передбачає, передусім, *спілкування з людьми* і є одним з найскладніших видів діяльності, воно є засобом та інструментом професійної діяльності фахівців професій соціономічного профілю, що обумовлює необхідність психологічної підготовки таких фахівців (Браніцька, 2012).

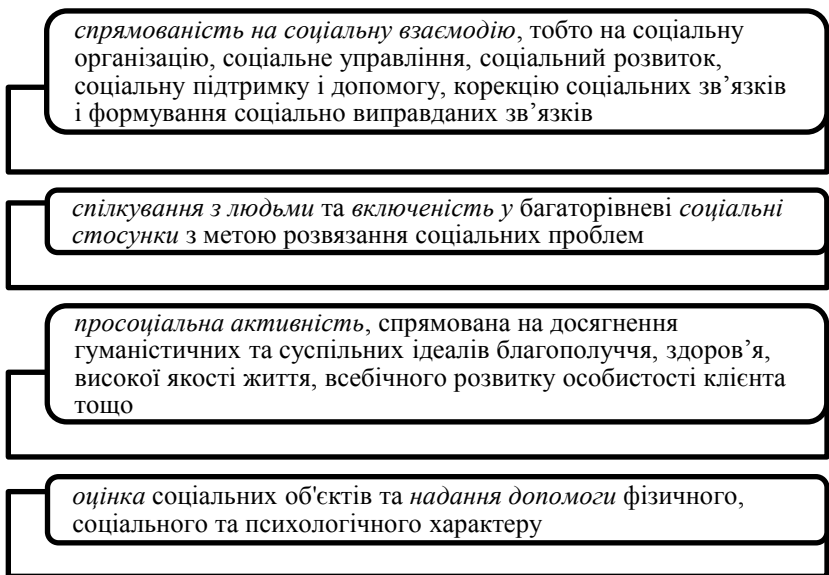
Соціономічними професіями, зокрема, Л. Буркова (2010, 2010а, 2010б, 2011) визначає саме ті, в яких *багаторівневі соціальні стосунки і зв'язки* є предметом праці. Специфіка соціономічних професій полягає у тому, що вони мають справу з людьми, які займаються різного роду соціальними проблемами, що формують специфічний професійний клас задач, які відрізняються особливою складністю, динамічністю і невизначеністю. Автор зазначає, що попри те, що фахівці соціономічних професій розв'язують і прості, статичні, визначені задачі, які відносяться до нормативного виду задач, відсоток таких професійних обов'язків значно менший у практичній діяльності. Зв'язок соціономічних професій із особливостями взаємодії між людьми обумовлює той факт, що розв'язання професійно важливих завдань має ґрунтуватися на законодавчій, нормативній базі і в більшості випадків потребує від фахівця здатності до ідентифікації проблем, виокремлення їх ознак, аналізу та моделювання ситуацій, встановленні каузальних зв'язків, знаходження серед альтернатив правильного рішення та прогнозування їх впливу на результат цих рішень, оцінки прийнятих рішень як результату трудової діяльності.

Як зазначає Є. Клімов (1996), метою фахівців професій соціономічного напрямку є *оцінка соціальних об'єктів*, ґрунтуючись на вивченні і узагальненні умов їх життя і праці, стосунків з людьми загалом, дій в різних обставинах тощо.

Специфікою соціономічних професій є *надання допомоги іншим людям* у вирішенні життєвих, соматичних та інших проблем, тому в даний час ці професії відносять до типу допомагаючих професій (Дубчак, 2018). О.П. Корабліна (2002: 104) у дослідженні допомагаючих професій зазначає, що така

діяльність спрямована на підтримку людини у складних, критичних ситуаціях її життєдіяльності та застосовується для активізації в ній внутрішнього психічного потенціалу, у передачі інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, необхідних у кризових і проблемних ситуаціях. В. П. Ісаєв (2013) зазначає, що під час діяльності фахівців соціономічних професій професійні компетенції усвідомлено використовуються (при безпосередній взаємодії з клієнтом, що звернувся по допомогу), з метою надання йому допомоги фізичного, соціального та психологічного характеру.

На рисунку 1 викладено результати теоретичного узагальнення змісту та функцій професійної діяльності соціономіста.

Рис. 1. Зміст та функції професійної діяльності фахівця соціономічного профілю.

Професіографічний аналіз структури діяльності фахівців соціономічних професій, здійснений Г.М. Дубчак, вказує на такі характеристики даної професійної діяльності: висока

напруженість праці; висока відповідальність працівника за дії та їх наслідки; груповий характер діяльності, залежність результатів дії одного фахівця від злагодженості роботи всієї системи; необхідність високого рівня професійної підготовки до діяльності (Дубчак, 2018). Усі ці обставини визначають особливі вимоги до змісту професійної компетентності фахівця соціономічного профілю.

На думку Л.В. Буркової (2010б), розглядаючи професійну компетентність фахівців соціономічних професій, мова має йти про їх діяльність у соціономічній сфері, яка виступає взаємопов'язаним комплексом соціальних взаємодій, представлених процесами організації, управління, вивчення та корекції соціальних відносин на всіх суспільних рівнях. Зазначена сфера охоплює розв'язання практичних проблем, пов'язаних з процесами соціалізації особистості, теоретичною розробкою та практичним застосуванням технологій підтримки й розвитку соціальних стосунків на різних рівнях суспільної взаємодії. Виходячи з цього, людина або група людей для представників соціономічних професій є не соціальним середовищем виробничої сфери, а предметом професійної діяльності.

Соціономічні професії висувають особливі вимоги до професійної компетентності та властивостей фахівців, що полягають у прагненні до спілкування, вмінні легко вступати в контакт з незнайомими людьми, стійкому хорошему самопочутті при роботі з людьми, доброзичливості, чуйності, витримці, вмінні стримувати емоції, здатності аналізувати поведінку оточуючих і свою власну, розуміти наміри та настрої інших людей, здатності орієнтуватися у взаєминах людей, вмінні залагоджувати розбіжності між ними, організовувати їхню взаємодію, здатності подумки ставити себе на місце іншої людини, умінні слухати, враховувати думку іншої людини, здатності володіти мовою, мімікою, жестами, розвиненій мові, здатності знаходити спільну мову з різними людьми, вмінні переконувати людей, акуратності, пунктуальності, зібраності,

обізнаності у психології людей та ін. (Ляшенко, 1993; Мітічкіна, 2016; Пилипенко, 2006; Провоторова, 2008; Сачук, 2016).

Як наголошує Т.Р. Браніцька (2012), успішність міжособистісної взаємодії та діяльності в професіях соціономічних профілю істотно обумовлена мірою адекватності пізнання особистості «іншого», що носить випереджаючий характер. Адекватне пізнання іншого має передувати впливу на нього чи взаємодії з ним. Саме на цій основі можлива дійсна професійно-персоналогічна антиципація, передбачення результатів власної професійної діяльності та наслідків своїх дій на особистість «іншого».

Враховуючи особистісні особливості кожного співробітника доцільно враховувати емоційне ставлення кожного з них до виконання поставлених завдань, що обумовлює необхідність включення засобів розвитку емоційної компетентності до ключових компонентів професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного напрямку. Л. Буркова (2010а) вказує на те, що трансляція способів професійної діяльності у професійну компетентність відбувається через соціальні здатності (діагностичну, моделюючу, прогнозуючу, проєктну) та суто професійні здатності (технологічну, рефлексивну).

Соціальна взаємодія між людьми передбачає когнітивний, емоційний і поведінковий контекст, які пов'язані між собою і взаємообумовлені. Поведінковий компонент обумовлюється тим, який характер має емоційне забарвлення когнітивного аспекту взаємодії, тобто враховує регулювання думок та дій через емоції. Саме тому емоційна готовність до професійної діяльності є передумовою загальної готовності до професійної діяльності соціономічного напрямку (Тарновська, 1991). Емоційна готовність виступає своєрідним регулятором у професійній діяльності фахівця соціономічного профілю, оскільки характеризується загальною професійною задоволеністю, задоволенням змістом роботи, внутрішнім спокоєм на роботі, впевненістю в собі, позитивним ставленням до себе як до особистості, до оточуючих співробітників,

забезпечує встановлення міжособистісних стосунків, взаєморозуміння, емпатію, солідарність, формування конструктивних способів розв'язання складних ситуацій, що можуть виникати в процесі професійної діяльності. Емоційна компетентність через сформованість емоційного інтелекту обумовлює емоційну готовність до професійної діяльності фахівця соціономічних професій (Гарновська, 1991).

Критеріями успішного становлення особистісної зрілості фахівців соціономічного профілю є:

- професійне самовизначення, що відрізняється у зрілої особистості інтересом до обраної професії й відповідальним ставленням до діяльності щодо її опанування;

- соціально-етичне самовизначення й моральна саморегуляція, які відображаються в моральній мотивації особистості, етичних її оцінках, у відповідності культурно-етичним нормам і традиціям (моральні звички, що відповідають культурним нормам);

- відповідально-операційна й поведінково-вольова саморегуляції мають прояв через відповідальність, високий рівень професіоналізму, здатності до творчості, самозобов'язання, інтернальний самоконтроль;

- соціальна комунікація, яка у зрілої особистості характеризується сформованими переконаннями, ціннісними орієнтаціями, що визначають відповідальну соціально-моральну позицію при реалізації своїх рольових домагань (відповідальне самоствердження);

- екзистенціальна персоналізація особистості, яка у зрілої особистості включає зацікавлене ставлення до світу, до людей, до самої себе, свободу волі у виборі рішень (свідомий вибір цілей і дій, адекватна «Я-Концепція»);

- активність особистості, що включає професійні, соціально-психологічні, соціально-побутові, креативні резерви (Комар, 2018).

Проаналізовані функції, зміст та вимоги до професійної діяльності соціономіста дозволяють виокремити деякі компоненти його професійної компетентності (рис. 2).

Рис. 2. Теоретична модель професійної компетентності фахівця соціономічного профілю.

Так, окремого розгляду вимагає емоційний компонент, адже соціономічний напрям роботи передбачає спілкування з людьми, що супроводжується переживанням різного роду

емоцій, а тому вимагає від фахівця здатностей до емоційної саморегуляції та самоконтролю. Крім того, необхідність у наданні соціальної допомоги та підтримки вимагає від соціолога здатності до емпатії. На думку В.М. Борисенко (2018), високий рівень здатності до саморегуляції емоцій, розпізнавання і регулювання емоцій інших людей та емпатії, що складають у сукупності емоційну компетентність, є умовою успішної підготовки фахівця соціологічного напрямку до професійної діяльності.

Зазначені якості та здатності емоційного інтелекту розуміються нами як ключові параметри в оцінці *емоційного компоненту* професійної компетентності фахівця соціологічного профілю поряд із емоційною креативністю, яка у концепції Дж. Еверілла розуміється як здатність суб'єкта створювати емоційні синдроми, творчо впливати на їх зміст і структуру, переживати автентичні емоції, що служать вирішенню певних життєвих завдань, сприяють успішному досягненню цілей та відрізняються від нормативних, тобто стандартних емоцій «середнього» людини (Averill, 2004). Отже, у нашій моделі зміст професійної компетентності фахівця соціологічного профілю за емоційним компонентом складають здатності емоційного інтелекту (емпатія та саморегуляція емоцій) та емоційна креативність.

Наступним компонентом професійної компетентності фахівця соціологічного профілю є *соціальний*, який розкривається, передусім, через якості та здатності соціального інтелекту. Соціальний інтелект є професійно значимою, системною характеристикою фахівців, діяльність яких відбувається у професійному середовищі «людина-людина», адже вміння правильно сприймати та інтерпретувати поведінку людей, їх прагнення, мотиви та цілі, прогнозувати та скеровувати їх дії; усвідомлення власних емоційних реакцій та здатність до саморегуляції обумовлюють професійну ефективність, розвиток і самореалізацію управлінців, вчителів, психологів та інших фахівців, які працюють з людьми. (Каплуненко, 2016).

Важливим параметром в оцінці соціального компоненту професійної креативності фахівця соціономічного профілю, на нашу думку, є соціальна креативність, яка є специфічним видом креативності, особистісною властивістю, що забезпечує творчу активність особистості в соціономічній сфері, що визначає творчу самоактуалізацію особистості в соціономічній професії (Чичук, 2006), комплексною якістю особистості, що дозволяє знаходити оригінальні і конструктивні рішення в ситуаціях міжособистісної взаємодії (Ильиних, 2011). Основними функціями соціальної креативності є: 1) творче пристосування людини до постійно змінюваних умов його соціального середовища; 2) ефективна взаємодія з людьми в тактичному і стратегічному напрямках; 3) стратегічне планування міжособистісних подій і прогнозування динаміки їх розвитку; 4) мотиваційна функція; 5) розширення і поглиблення соціальної компетентності; 6) саморозвиток в контексті активного інтерсуб'єктної взаємодії особистості (Банюхова, 2011).

Зміст соціального компоненту професійної компетентності соціономічного профілю також складають організаторські вміння, оскільки кваліфікований соціономіст має бути в змозі вести чіткі і лаконічні записи, проводити політику служби щодо конфіденційності та належного підходу до справи, готувати доповіді і доповідати, організовувати, планувати і контролювати роботу, добувати інформацію за допомогою доступної технології, досліджувати і розпізнавати потреби в послугах, розширювати сфери своїх послуг, оцінювати і творчо використовувати ресурси установи та соціальних комунікацій (Ляшенко, 1993; Каширіна, 2017), крім того, він має бути готовий до публічних виступів, командної роботи, проведення тренінгів, семінарів, колективних дискусій тощо.

Комунікативний компонент професійної компетентності соціономістів складають комунікативні здатності, діалогічний стиль спілкування та альтруїстичні цінності.

Комунікативні вміння передбачають спроможність створювати і підтримувати робочу обстановку і атмосферу, виявляти і долати негативні почуття, які впливають на людей і

на нього самого; виявляти і враховувати в роботі відмінності особистісного, національного, соціального і культурно-історичного характеру, розпізнавати і долати в стосунках з людьми агресію і ворожість, мінімізувати лють з урахуванням ризику для себе і для інших, сприяти наданню фізичної турботи нужденним і старим, спостерігати, розуміти й інтерпретувати поведінку і відносини між людьми, спілкуватися вербально, невербально, організувати і брати інтерв'ю при різних обставинах; вести переговори, взаємодіяти в колективі з іншими соціальними працівниками, ставити себе в роль захисника свого клієнта (Ляшенко, 1993; Каширіна, 2017).

До змісту комунікативного компоненту професійної компетентності соціономіста нами було також віднесено діалогічний стиль спілкування, якому властиві активність, контактність і висока ефективність у спілкуванні, оптимізм та опора на позитивний потенціал партнера, відкритість, природність у спілкуванні, чуйність та емоційне прийняття партнера, прагнення до взаєморозуміння та співробітництва, глибоке та адекватне сприйняття та розуміння поведінки партнерів та клієнтів, їх особистісних проблем, урахування полімотивованості їхніх вчинків, здатність чинити цілісний вплив на партнера та його ціннісно-сміслові орієнтації, передавати соціальний досвід, імпровізаційність у спілкуванні, готовність до новизни, орієнтація на діалог, дискусію, обговорення, прагнення до власного професійного й особистісного зростання, адекватна самооцінка та розвинуте почуття гумору, взаємна повага, довіра, щирість; прагнення до досягнення взаєморозуміння; орієнтація на розвиток і творчість в спілкуванні, визнання і за співрозмовником права і можливості до зміни, розвитку (Братченко, 1987). Діалогічному стилю спілкування властива орієнтація на рівноправність в спілкуванні; прагнення до взаєморозуміння, співтворчості і взаємному розвитку в спілкуванні (Братченко, 1987).

Важливим аспектом комунікативного компоненту професійної компетентності соціономіста є його альтруїстична установка, обумовлена сукупністю духовно-моральних

цінностей, ядром яких є альтруїзм. Саме така ціннісна спрямованість особистості визначає його альтруїстичну поведінку. Слід зазначити, що альтруїстичною є така поведінка, яка спрямована на надання допомоги (Шутова & Баранкіна, 2018). На думку Н. Шутової та А. Баранкіної (2018) альтруїстична установка є найважливішим аспектом професійної діяльності фахівців «допомагаючих» професій.

Діяльнісний компонент професійної компетентності соціономіста має аналізуватись з позицій його розгляду в якості суб'єкта проектної діяльності. На думку О. Білої (2014), професійна компетентність майбутнього фахівця соціономічної сфери як суб'єкта проектної діяльності відображена принаймні у трьох площинах: компетентність з розв'язання модифікаційних, трансформаційних і модифікаційно-трансформаційних проектних завдань, що інтегрує здатність аналізувати проблеми професійної дійсності, нестандартні ситуації; комплексне володіння системою знань, умінь і навичок з розробки та реалізації пошукових, нормативних і комбінаторних проектів, застосування методів і методик оцінювання результатів проектної діяльності; грамотну підготовку звітної документації про впровадження соціально-педагогічних проектів; соціально-психологічна компетентність, що інтегрує здатність організувати роботу різних типів проектних груп (проектної діади, команди, волонтерського загону, ініціативної групи); приймати відповідальні рішення щодо розподілу ролей проектантів; проводити додаткове навчання учасників проектних команд; продуктивно взаємодіяти з членами проектної команди та здійснювати погоджені спільні дії з партнерами проекту); інформаційна компетентність, що інтегрує знання, вміння та навички добирати й критично осмислювати інформацію з різних джерел для самостійного планування та здійснення проектної діяльності, застосовувати інформаційні й технічні ресурси в процесі розробки, здійснення та презентації проектів, віртуальної комунікації з членами проектних команд і партнерами проектів. Неабияку роль у здійсненні проектної діяльності відіграє вміння вживатись соціономіста у різні

професійні ролі, що може бути визначено як професійна рольова компетентність. Загалом рольова компетентність – це здатність особистості опанувувати свої психологічні ролі, стати повноправним суб'єктом цих ролей, вводити рольову поведінку в процес власної життєдіяльності та життєтворчості, що дає змогу задовольняти різні життєві потреби (Горностай, 2001: 256). Найбільш значущими рольовими здатностями компетентного соціолога, на наш погляд, виступають варіативність ролей (чим вона більше, тим легше соціологу розумітись у різних рольових моделях взаємин з різними людьми, верствами населення, соціальними та віковими групами тощо) та рольова гнучкість (вміння переключатись з ролі на іншу роль в залежності від мети поточної діяльності).

Мінливість сучасного суспільства вимагає від фахівця-соціолога постійно підлаштовуватись під новітні вимоги соціальної взаємодії, що потребує постійного особистісного та професійного самовдосконалення. Саме тому у структурі професійної компетентності соціолога доцільно виділити *акмеологічний компонент*. В. Гладкова (2017) під акмеологічною компетентністю соціолога розглядає володіння ним стратегіями і технологіями особистісно-професійного саморозвитку та самовдосконалення з подальшою самореалізацією у життєдіяльності.

Акмеологічний компонент професійної компетентності фахівця-соціолога представлений такими параметрами як духовний інтелект, що розуміється як сукупність моральних та екзистенційних здібностей людини (Хомуленко, Фоменко, Головіна, 2014), потреба в самоактуалізації та екзистенційна наповненість життя. Якщо останні два параметри є достатньо очевидними для аналізу акмеологічного компоненту професійної компетентності соціолога, то перший вимагає обґрунтування.

Духовний інтелект особистості характеризується через здатність до вирішення проблем екзистенційної реальності та пошуку смислів життя, здатність до моральної саморегуляції та добросовісної поведінки, що основана на переосмисленні

моральних цінностей добра і милосердя (Хомуленко, Фоменко, Головіна, 2014). Зазначені якості виступають гарантом доброзичливості, щирості, осмисленої наповненості професійної діяльності соціономіста та забезпечують його професійне благополуччя.

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми професійної компетентності фахівця соціономічного профілю дозволив визначити основні функції та зміст професійної діяльності, а саме: спрямованість праці на соціальну взаємодію, включеність соціономіста у соціальні стосунки та необхідність постійного спілкування з людьми, оцінки соціальних об'єктів, а також надання соціальної допомоги різного роду (підтримки, супроводу, корекції, організації та управління тощо).

Структура професійної компетентності фахівця соціономічного профілю представлена п'ятьма компонентами: емоційним (якості та здатності емоційного інтелекту та емоційної креативності), соціальним (соціально-інтелектуальні здатності, соціальна креативність та організаційні здатності), комунікативним (діалогічність, альтруїзм та комунікативні вміння), діяльнісним (проекти вміння та якості ролівої компетентності) та акмеологічним (екзистенційна сповненість, потреба у самоактуалізації та духовний інтелект).

Перспективним напрямом дослідження є емпірична верифікація зазначеної моделі на фахівцях соціономічного профілю з урахуванням специфіки їх професійної діяльності та етапу професійного становлення та розвитку.

Література

Андреева И.Н. (2012). Азбука эмоционального интеллекта. СПб.: «БХВ-Петербург».

Банюхова А. Е. (2011). Психологические аспекты развития социальной креативности студентов. *Вестник ТГПУ*, 6 (108), 199-203.

Біла О.О. (2014). Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності. Дис. ...к.пед.н. 13.00.04. Одеса.

Болучевская В. В. (2010). Профессиональное самоопределение будущих специалистов помогающих профессий : монография. Волгоград : Изд-во ВолГМУ.

Борець Ю.В. (2016). Психологічні особливості громадянської компетентності майбутніх фахівців соціономічного профілю: дис. ...к.психол.н. ЧНПУ. Чернівці.

Борисенко В.М. (2018). Формування емоційної компетентності у майбутніх фахівців соціономічного напрямку. Дис. ... к.психол.н. 19.00.07.

Браніцька Т. Р. (2012). Загальна характеристика фахівця соціономічної професії [Електронний ресурс]. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 6. 25–28. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2012_6_7.

Братченко С.Л. (1987). Развитие у студентов направленности на диалогическое общение в условиях групповой формы обучения. Дисс. к.психол.н. 19.00.07. М.

Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій (2010). *Практична психологія та соціальна робота*, 7. 68-73.

Буркова Л.В. (2010а). Показники та критерії оцінювання рівня професійних компетентностей у майбутніх спеціалістів соціономічних професій. *Теорія та методика управління освітою*. С. 16.

Буркова Л.В. (2010б). Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах: монографія. К. : Інфосистем.

Буркова Л.В. (2011). Теоретико-методологічні засади застосування інноваційних технологій у підготовці фахівців соціономічних професій у вищій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Черкаси.

Горностаї П. (2001). Психологія личности: словарь-справочник. К. : Рута.

Дубчак Г.М. (2018). Психологія становлення професійної стресостійкості майбутніх фахівців соціономічних професій. Дис. ... д. психол. н. ... 19.00.07. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ.

Ильиных А. Е. (2011). Социальная креативность личности: психологическая структура Известия Саратовского университета. Т. 11. Сер. Философия. Психология. Педагогика, вып. 3 74-77.

Исаев В. П. (2013). Психологические особенности будущей профессиональной деятельности специалистов социномического профиля. *МНКО. Мир науки, культуры, образования*, 4(41). 203–206.

Каплуненко Я.Ю. (2016). Особистісні чинники розвитку соціального інтелекту у фахівців соціономічних професій. Дис. ...к.психол.н. 19.00.01. Київ.

Каширина Є.В. (2017). Соціально-психологічні чинники професійних деформацій у фахівців соціономічного профілю. Дис. ...к.психол.н. 19.00.05. Северодонецьк.

Климов Е.А. (1996). Психология профессионала: учебник. Воронеж: Глобус.

Кораблина Е. П., Колчанова Л.А. (2002). Помощь и помогающие. *Вестник Балтийской педагогической академии*, 43. 143–145.

Ляшенко А.И. Профессиональное становление соціального работника. Автореферат диссертации кандидата психологических наук. - М, 1993. - 18с.

Мітчикіна О.О. Професійне самовизначення особистості у сучасному глобальному світоустрої / О.О. Мітчикіна та ін. // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – № 3(41). – Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – С. 85 – 94.

Пилипенко Н.М. Психологічний аналіз схильності осіб із підвищеною тривожністю до дезадаптивного (невротичного) переживання професійних криз / Н.М. Пилипенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, – Т. VIII. – Ч. 5. – К. : Гнозис, 2006. – С. 210 – 219.

Провоторова Н.В. Характеристика управлінської діяльності, як професії типу «людина-людина» / Н.В. Провоторова // Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки. Збірник наукових праць СНУ ім. В. Даля – 2008. – № 3 (20) – С. 181 – 187.

Савчук О.А. Основні психологічні теорії особистісного і професійного самовизначення (на прикладі фахівців соціальної сфери) / О.А. Савчук // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. Праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – № 3(41). – Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – С. 101 – 109.

Тарновская А.С. Формирование психологической готовности студентов университета к педагогической деятельности в школе:

автореф. дисс. ...канд. психол. наук: спец: 19.00.07 – пед. и возраст. психология / А.С. Тарновская. – К., 1991. – 20 с.

Хомуленко Т.Б., Фоменко К.И. Головина Е. Ю. (2014). Духовный интеллект как детерминанта моральной ответственности личности. *Теорія і практика управління соціальними системами: щоквартальний науково-практичний журнал*. – Харків: НТУ «ХПИ», 4. 51-58.

Шутова Н.В., Баранкина А.Е. (2018). К проблеме значения альтруистических установок для профессиональной деятельности специалистов «помогающих» профессий. *Нижегородский психологический альманах, 1*. Режим доступа: psykaf417.esrae.ru/19-165 (дата обращения: 19.09.2021)

Чичук Е. Ю. (2006). Побудительные основания социальной креативности личности: на материале социономических профессий. Дис. ...к.психол.н. 19.00.01. Краснодар.

Averill J. R. (2004). A tale of two snarks: emotional intelligence and emotional creativity compared. *Psychological Inquiry*, 15. 228–233.

Оригінальний рукопис отриманий 6 квітня 2021 року

Стаття прийнята до друку 13 квітня 2021 року